

שתי אוטופיות

גברות של שיסוי ביהודים, ביהדות ובמדינת ישראל, שיסוי שטבועים בו רוב סימניה ותכניה של האנטי-שמיות הקלאסית בכל הדורות (להוציא הטרימינולוגיה הגזעית ועניין הריגת הגוצרי).

לכאורה היו צדדים של קירבה בין המהפכה הבול-שביסטית ובין המהפכה הציונית. שתיהן גודלו בחיקה של מורשת-רוח דטרמיניסטית — מכאן, של גאולת האנושות על-ידי הפרולטריון על-פי חוקי הברזל של מארכס וזנגלס, לכשתגיע השעה וההתפתחות התכר-תית-כלכלית תבשיל את התנאים עד לאין-מנוס; מכאן, של גאולת ישראל בגזירת-רצונו של האל ביד משיחו במועד אשר יבחר. ושתיהן היו פרי מאמציהם של מורדים בדטרמיניזם שדחקו את קץ הגאולה. את שתי-הן חוללו תנועות של מיעוט, כדרך דוחקי קץ מאז מעולם. למען הפרולטריון, אם כי לא מכוח סמכותו, תפס הבולשביזם את השלטון בטרם גמלו לכל הדעות (וגם לדעתו) התנאים למהפכה סוציאליסטית; וגם ולוציה של הציונות עשו מה שעשו להכין מקלט ובית ומדינה למען העם היהודי בטרם נתגלה רצונו המפורש של האל בענין הגאולה. גם כאן וגם כאן נעצה חרב בבית-המדרש, נפרצו מסגרות האסכאטולוגיה המארי-כסיסטית והאסכאטולוגיה הדתית היהודית, ככל ש-ביקשו גם המרידה הבולשביסטית גם המרידה הציונית להאחו בשרשי ההלכה שמרדו בה ולהוכיח זיקתן העמוקה אליה. לא חנם אמרו על לנין מארכסיסטים אורתודוקסיים כי הוא תלמידם של בלאנקי ובאקונין וטקאצ'ב יותר ממה שהוא תלמידו של מארכס, וכן זכו הציונים להיקרא "כופרים" ו"פושעי ישראל" בפי שלומי אמוני הדת.

אף זו. הגרעין האנושי שהפך את הציונות מאוטופיה לממשות, ממשות זו שעליה יכלו להיווסד אחר-כך מיבנים של ממלכתיות יהודית, קיבל אף הוא לפחות חלק מיניקתו הרוחנית בציונורה של התנועה המהפכה-נית הרוסית הגדולה, בעלת מסורת של מאה שנה לפחות לפני אוקטובר. ואולם במקום שאתה מוצא את חיבורן של שתי התנועות כבר אתה מוצא את הפרדן. במרכז עולמה של רוסיה המהפכנית עמד האדם בגדור-לת ערכו; בראש מאבקה עמדה החתירה לגאולת האדם והעם מהשפלתם הרוחנית וההמרית. לדרך זו נתנו אמונתם רוב העם ורוב מפלגות הפועלים ברוס-יה. כחלום תעתועים ובלהות היה נראה להם הדבר אילו היה בא מי לחזות להם כי בעקבות המהפכה יבוא שעבודו הטוטאלי של האדם לשלטון כפי שנת-גשם ברוסיה של לנין וסטאלין. (מה גדולה האירוניה

שרירות-לבה של ההיסטוריה זימנה בשבוע אחד את הולדתן — ויובלן — של שתי מהפכות, דומות בי-סוד האוטופיה שהיה טבוע בהן, שונות כל-כך באופ-יין ודרכן, שרותקו זו לזו לשבט ולחסד, לחסד ולשבט. לידתה של המהפכה בגורל עמי רוסיה היתה גם שעת לידתה של המהפכה במעמדו ההיסטורי של ישראל, ומלחמת העולם הראשונה היתה המיילדת לשתיהן. יה-דות רוסיה זכתה לראות במיגור השלטון הצארי האנ-טישמי ב-15 במארכס 1917 ולשמוע ב-2 בנובמבר של אותה שנה את דבר ההצהרה שנתקפלה בה בשורת מדינה לישראל בקרוב. אך משיצאה המהפכה הבול-שביסטית לאויר העולם, כשם שקידשה מלחמה על ה-אנטישמיות כן קידשה מלחמה על תחייתם הלאומית של היהודים. ניתוקה של יהדות ברית המועצות ממפ-על השיקום הלאומי בארץ-ישראל ושאיבת מיטב כו-חה ונעוריה לשירות המשטר המהפכני המתהווה הט-ביעו חותמם העמוק והמתמיד על גורל העם כולו ועל עתיד הבית הלאומי ביחוד. כל ימי הבית הלאומי, הוצ-רך לעמוד על גפשו מפני קואליציה, בין בידועים ובין בפועל, של לאומנים וקלריקלים ערביים עם אימפרי-אליסטים בריטיים, כשמוסקבה ושליחיה עומדים, למע-שה, לימין המתנכלים. וכך עד שבא חווה סטאלין-היטלר ועד מלחמת העולם וחורבן יהדות אירופה שהיו בני בניו של אותו חווה. רק במלאת שלו-שים שנה למהפכה הסובייטית ולהצהרת בלפור (וחמ-שים לציונות הפוליטית ולראשית מלחמתם של לנין וחבריו בציונות), סטתה רוסיה הסטאלינית מדרכה האנטי-ציונית כדי לתמוך ביסוד מדינה יהודית בתוך גבולה של ארץ-ישראל. העולם עוד היה גרעש מגודל זועות ההיטלריוזם ומה שעולל ליהודים, והבריטים החליטו להסתלק מן המנדט ומן הארץ בעיצום חזוורם אחר הערבים ואולי גם מתוך רתיעה כלשהי מהמשך המאבק המזוין עם שארית ישראל. אך סטייתה של ברית המועצות — יהיו טעמיה או מה שיהיו — היתה קצרת ימים. במלאת חמשים שנה למהפכה הבולש-ביסטית שוב נמצאת ברית המועצות בצד הנכון, כבי-מי לנין: הפעם לא עוד כמסית במחתרת אלא כאפוט-רופוס גלוי ובוטה למתנכלים וכספק כלי-המוות לקו-אליציה של מדינות ערביות, "סוציאליסטיות" ו"ריאק-ציוניות", המבקשות את נפשה של מדינת ישראל. רק דבר אחד נשתנה מימי לנין. עשרים שנה ויותר לאחר מיגור הנאציזם והצלת עמי ברית המועצות משעבוד לגרמניה, נמצאת ברית המועצות יורשת מקומה של גרמניה כמשבירה לעמיה ולעמים אחרים כמיות מת-

חיים מדיניים ללא ויכוח הפשי ויצירה ספרותית ללא חירות יצירה ליצורה. ודאי, הקולר על המיליונים הרבים שהומתו בגזירת השלטון או מתו בארץ-גזרה, ובתוככם ממיטב העם הרוסי ועמים אחרים, ובתוככם העילית של האינטליגנציה והמפלגות הסוציאליסטיות, לרבות המפלגה הקומוניסטית, קולר זה תלוי בצוארו של סטאלין. אך כלום מתקפחת זכותו של לנין משום שלא האריך ימים? הן בסמיכת ידו הוקם משטר הטרור של הצ'קא. הלא הוא אשר הכריז רשמית, עשרה ימים אחרי המהפכה, כי "ברוסיה נכבש השלטון בידי הסובייטים, ומעבר הממשלה מידי מפלגה סובייטית אחת לידי מפלגה אחרת מובטח בלי מהפכה, בהחלטה פשוטה של הסובייטים", הוא עצמו דחה ביד רמה את שיתוף של המפלגות הסוציאליסטיות האחרות בשלטון הסובייטי ובכך קבע את גורל המהפכה. משלטון-יחיד של המפלגה נמשך קו ישר והגיבוי אל איסור הויכוח והאופוזיציה בתוך המפלגה ואל שלטון-יחיד על המפלגה. עוד בימי לנין הוטבע הצנטראליום ביסוד השלטון, והסובייט שהיה אמור להיות כלי של דמוקרטיה "ישירה" נתרוקן מתכנו ואיבד כל השפעתו. בימי מרד קרונשטאדט הוכחה דמוקרטיה זו ולא הוסיפה קום. סטאלין ירש מלנין את דפוסי השלטון כשהם יצוקים, ועל כולם את כהונת המזכיר הכללי של המפלגה, שנקבעה והוצבה מעיקרה בידי לנין, מוכנה לשימוש של סטאלין ולהוותה של המדינה. (דעתו של לנין על סטאלין אינה לא מעלה ולא מורידה לעניין זה).

ככל שגדולה היתה השפעת הבולשביזם על רבים וכן טובים מחוץ לגבולות ברית המועצות — והיא נתקיימה ימים רבים הן מכוח האמונה כי ברוסיה מתגשם הסוציאליזם, והן בזכות אי-האפשרות לבדוק הנחה זו משום סגירותו ההרמטית כמעט של המשטר — הרי היו, כידוע, גבולות וסייגים שלא הצליח לעברם. לא זו בלבד שהמהפכות שייחל להן הבולשביזם במרכז אירופה ובמערב לא אחר מהפכת אוקטובר לא באו, אלא שגם אחרי-כך הוא לא כבש את השלטון בשום מקום שהיו בו בחירות חפשיות, לא במערב אירופה ולא במזרח. התפשטותו במזרח אירופה אחרי מלחמת העולם השנייה לא באה אלא בלחצה הגשמי והצבאי של ברית המועצות. (דומה רק הקומוניזם היוגוסלאוי, כיון שעמד בראש תנועת התנגדות עממית לנאצים, ניצח מכוחו הצבאי שלו ומכוח מנהיגותו המקומית).

יהודים רבים נמשכו אל הבולשביזם, ואף ציונים לא מעטים הוקסמו מדחיכת הקץ הבולשביסטית בתנור פתה על פני ארץ כבירת מידות. הם סלדו בדרך הטבע מיחסו של הבולשביזם לתנועה הלאומית היהודית,

כי בארץ שבה הגיעה המדינה "לפרוח" בהיקף שלא נודע כמוהו לא פסקו חכמים ועסקנים מדיניים ומדעיים לשקול ולטרוח כל השנים בסוגיה של "קמילת" המדינה בהלכה המארכסיסטית, שמרכזיותו של האדם היא ביסודה). אך הבולשביזם לא האמין באדם, וכפה עליו. בידועים חולל את המהפכה למען ההמונים, וגם — "כנגדם". סופו מעיד על תחלתו ותחלתו נוקמת בסופו. לעומת זאת, קבוצות הפועלים בארץ-ישראל, בודדים בתוך עמם ומעטים עד כדי גיחוך לפי ממדי רוסיה, אשר בנו בניינם על האדם ועל חירותו, נרתעים מכל כפיה, הללו גם הקימו זרע סוציאליסטי בן-קיימא גם היו בווקפי המסגרת למדינה, אשר בתנאים פורצי כל תקדים, כשהיא מכותרת מכל עבריה אויבים-בנפש ועמוסה בעיות שהן דומה ללא פתרון, קיימה את המשטר הדמוקראטי במלואו ואף זכתה לראות מלאכתה משמשת אב-בנין לאומית מתפתחות וראש-ענין לרבים באומות מפותחות ושבעות-תרבות.

משני היסודות שבסוציאליזם, האדם והשלטון, בחר הבולשביזם בשלטון. הוא בחר בו בידועים, תפס אותו בזרוע והחזיק בו בזרוע. הוא בחר בטרור במחשבה תחלה, מתוך חיקוי לדוגמה הראשונה, הספונטאנית, של המהפכה הצרפתית, והקים משטר אימים ומשטרה שכמוהו לטוטאליות — ולבזבוז חיי אדם — לא ראתה ההיסטוריה. ולנין הוא שהיה אביו ומייסדו של משטר זה, גם להלכה וגם למעשה. רבים מנסים כיום, בעקבות כרושצ'וב בשעתו, להפריד ככל האפשר בין הרב ובין תלמידו, ולתלות בסטאלין את כל "עיוותיו" של המשטר הבולשביסטי. אין עוול גדול מזה — גם לרב גם לתלמיד. לעניין זה ודאי צודקים יותר אלו מן ה"שליטים הנוכחיים הטורחים להחזיר את סטאלין למקומו המגיע לו בדרגון התהילה הסובייטי. גדולתו של לנין כאסטרטג מהפכני אין חולקים עליה גם במתנה האנטי-קומוניסטי, ומעלתו האינטלקטואלית אינה טעו-נה הוכחה דוקא מכוח יתרונו על סטאלין (היא, כמובן, רק משתבשת על ידי אלה המנסים להציגו כאחד ממאורי הפילוסופיה והמדע). ואולם אם עליפי אפיו היה לנין רחוק מכל שחיתות והבילות אישית — הרי עם זה היה רחוק מכל נקיפת לב בבחירת האמצעים, יהיו מה שיהיו, לקידום מטרתו שצדקתה מוחלטת הייתה בעיניו. רווח לוכסמבורג עמדה מיד לאחר המהפכה על טיבם של דפוסי המימשל והחיים הנקבעים ברוסיה והזוהרה עדימה מסכנים הם את כל הישג המהפכה. (כמובן חברי-מתנגדיו של לנין במפלגה הסוציאלי-דמוקראטית חזו זאת עוד בשנת 1903). כיום אנו מורגלים בדיוקנו של משטר שיש בו בחירות ללא אפשרות של בחירה, חוקה ללא ערובות-חוק לאדם היחיד,

וצלוע, אנטישמיות מודרכת בצורה ובהיקף שהיו מד-
הימים בודאי את אבות המדינה הסוביטית. רצה הגורל
והאנטישמיות הסוביטית שהלכה וגברה לאט אך בלי
הפסק בהקבלה מסויימת לתהליך עליהו והתבצרותו
של השלטון ההיטלריסטי בגרמניה, נמצאה מסייעת
ומועילה, זמן רב אחר התמוטטות ההיטלריזם, במאמצי
רוסיה לקנות את לבן של המדינות הערביות. אמנם
התבלין האנטישמי היה זר ללנין אך הנסיון לקנות
את לב הלאומנים הערבים על חשבון היהודים בארץ-
ישראל החל עוד בימיו. ואולם בימים ההם עדיין עמדו
נסיונות אלה, על התעמולה ועל ההסתה בלבד. ואולם
אחרי מלחמת העולם השנייה, משנסוגו בריטניה וצרפת
מכל שליטה אימפריאלית ישירה, וברית המועצות
נעשתה מעצמה צבאית אדירה, נפתחו לפניו אפקים חד-
דשים. אם לא עלה בידה להרחיב את גבולות הקומוני-
זם באירופה מכוח הרוח והמופת המלהיב, הרי הצליחה
לספח שטחים נרחבים של מדינות אחרות וגם מדינות
שלמות מכוח הנצחון הצבאי. וכך בעיצומו של דבר
הריהו האימפריה היחידה בעולם של ימינו השולטת
שליטה צנטראליסטית על עמים אחרים — מלבד הש-
פעתה המכרעת על המדינות הגובלות בה מכוח לחצה
הגשמי והצבאי. והנה פתח לפניו הסיוע הצבאי והכל-
כלי פתח רחב גם לארצות מתפתחות שמעבר ליס.
על-ידי סיוע זה, מתוך שיקולים אימפריאליסטיים מוב-
הקים ועל חשבון צרכיו החיוניים של העם הסוביטי,
היא משתלטת על ארצות ערב, והפתיון הוא איום על
בטחונה ועתידיה של מדינת ישראל.

וכך, חמישים שנה לאחר המהפכה שבישרה שלום,
דמוקראטיה וסוציאליזם, אתה מוצא מעצמה צבאית
ותעשיינית אדירה שאין בה זכר לדמוקראטיה, שבקפי-
טליזם הממלכתי שלה קשה מאד לגלות סימני סוצי-
אליזם, שרמת המחיה של אזרחיה משתפרת בצעדי
צב — לעומת תהליכי השיפור המובהקים במערב,
שהשפעת המהפכה הבולשביסטית החישה אותם —
וכנגד זה מזדקרים לעיניך תווי דיוקנו הנוקשים של
אימפריאליזם חדש שאינו חסר-ריתותי פחות מקודמיו
והוא מוכן לחרחר סכסוכים וללבות איבה בין עמים
וגם להקריב מדינות למען מטרותיו. המתבונן במעשייה
של ברית המועצות בזמן האחרון, החל בתרומתה לה-
פחת האש שגרמה למלחמת ששת הימים, בתגובתה
ההיסטרית על נצחון ישראל, ועד גלי השיסוי כלפי
היהודים ומדינת ישראל בעתונות הסוביטית, ימצא
סמליות אירונית ואזהרה קודרת בזיומנם של מאורעות
אלה סמוך ליובל המהפכה.

א פ ר י מ ב ר ו י ד א

שהיה שונה כל כך מיחסו לתנועות לאומיות אחרות ;
וכל-כך גדול היה הקסם שאפילו אלה מהם שפסלו את
דרכי הדיקטאטורה הלנינית מראשיתה לא פסקו מל-
קוות על אף תבונתם למיפנה ולשינוי ערכים. אך הי-
אמנם היה סיכוי של הבנת אמת מצד הבולשביזם,
כרעיון וכשלטון, לתחיה הלאומית של היהודים ? המכ-
שולים מצד האופי והביוגרפיה הפנימית של הבולש-
ביזם היו מרובים מדי, וסוג הרמיון שנדרש להבנת
מקרהו המיוחד של העם היהודי לא היה מצוי כלל
באוצר סגולותיו. אמנם סגולה אחת טובה היתה מצו-
יה שם ואופרטוניזם שמה, והיא שנתנה לברית המו-
עצות את הכוח להצביע בשנת 1947 בעד מדינה יהו-
דית, גם לנמק הצבעה זו בנימוקים הומאניים ואפילו
להזכיר קיומו של "עם יהודי", שיש לו "ככלות הכל"
קשר היסטורי לארץ-ישראל, עם זה אשר "דרישותיו
הלגיטימיות" יבואו בהחלטה זו על סיפוקן. והדברים
יצאו מפורש מפי שליחו של סטאלין זה עצמו אשר
הוכיח בספרו על השאלה הלאומית, בסמיכת ידו של
לנין, כי היהודים אינם אומה. ואולם אותה סגולה
טובה עצמה נתנה לברית המועצות גם את האפשרות
"לשכוח" את נימוקיה ולחזור אל המסלול המסורתי
בשעה שהדבר נראה לה מכניס פירות יותר. כשם
שסטאלין היה ממשיכו הנאמן של לנין כל אימת שר-
אה — ורק כשראה — צורך בכך לביצור שלטונו, אף
תלמידיו וממשיכיו של סטאלין כך. כלום פירוש הד-
בר כי לנין היה סומך ידו — "אילו היה חי" — גם על
"סגנונם" של תלמידי תלמידיו? לאו דוקא. יש לשער
כי היה מוצא משהו מתקבל על השכל יותר — אם כי
בוטה לא פחות — מלכנות את צבא ישראל המתגונן
בהצלחה מפני אויביו בשם "נאצי". ובודאי שקשה
להניח כי היה עונה אמן על האנטישמיות משולחת-הר-
סן של השלטון (כל זה כמובן מתוך הנחה שהיה מאריך
ימים וסטאלין לא היה מקדים לחסל אותו עם כל הו-
תיקים). ואולם לגופו של דבר, פועל גם כאן, כמו
בענין מהותו היסודית של המשטר אשר בנה לנין,
הגיזנה של רציפות.

היתה כידוע תקופה מסויימת של "ויתורים" ללא-
מיות היהודית בצורת תחליף-טריטוריה או בצורת
תחליף-תרבות תלוש ממורשתו ההיסטורית של העם.
תחליפים אלו לא נתקבלו על המוני היהודים. בינתיים
חזר השלטון — לאו דוקא משום תגובת אזרחיו היהו-
דית — אל הקו המסורתי מיסודם של לנין וסטאלין
השולל ומבטל את הלאומיות היהודית ותרבותה בת
אלפי השנים. קו זה, שהיה מלכתחילה סלפני במהותו
ומעוול בפעולתו, הבשיל, על רקע הקשיים הפנימיים
של משטר דיקטאטורי ומשק ממלכתי אדיר אך בזבזני